

obra lloable, elaborada gràcies a la preservació de la cuina tradicional pel col·lectiu de les Àvies de Sils. És molt més que un receptari o una simple continuació de *La cuina a Sils* (1994). En total, trobem més de dues-centes menges de vedella, conill, pollastre o cabrit. Mentre que el bacallà, la sípia i els calamars són els únics productes de mar d'una terra interior on el peix d'aigua salada no és tradicional.

Destaca l'intel·ligent ús de les peces del text, que ens expliquen possibilitats alternatives d'elaborar un mateix producte, les seves variants, les diferents maneres de cuinar-lo al llarg de la història, curiositats com, per exemple, els indrets on trobem rossinyols o la manera de coure els cargols. Aquells que siguin llaminers o vulguin fer somiar els nens, tenen un apartat de dolços en la part final. Un treball digne, ben estructurat; gairebé imprescindible.

Moisés de Pablo

Una gran bossa de llamins

Atles literari de les terres de Girona. Segles XIX i XX.

Narcís-Jordi Aragó i Mariàngela Vilallonga, editors.
Diputació de Girona, 2003.
2 vol., 1.205 pàgines.

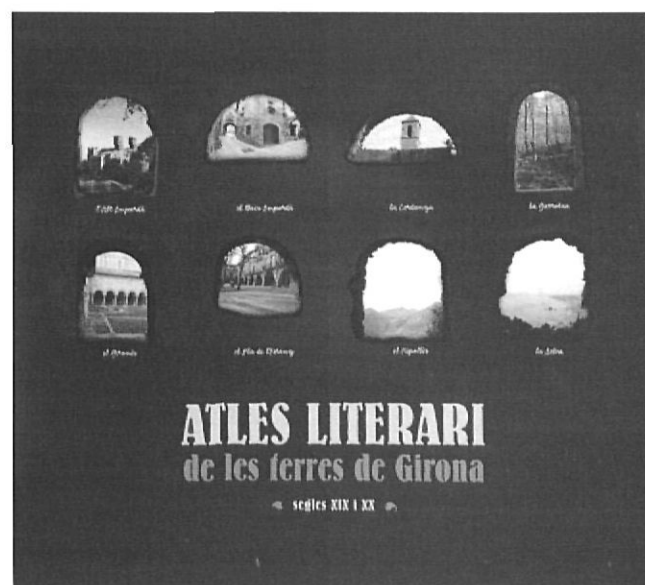
A la portada de cadascun dels dos volums d'aquest Atles literari s'hi veuen vuit fotografies de paratges emblemàtics de les comarques gironines, emmarcats sempre per un arc, ja sigui el d'una volta de la plaça Major de Banyoles o l'esvoranc del castell de Sant Joan per on s'atalaia la platja de Blanes. Semblantment al visor d'una càmera fotogràfica, el punt de vista és subratllat bo i recordant-nos que hi ha hagut, abans que nosaltres, un ull mediador que ha triat l'objectiu i ara ens l'ensenya des de l'angle precís. Com aquell arc de tartana sota el qual Josep Pla va contemplar per primer cop el campanar de Sant Feliu en acostar-se a Girona, així les descripcions dels llocs gironins recollides en aquesta nova i ja imprescindible eina literària ens aïllen una realitat coneguda i ens la reconstrueixen des d'uns esguards corpesos i experts.

Han estat nou els cartògrafs que s'hi han esmerçat durant tres anys, en una feixuga feina d'atlant, garbellant autors i obres per tal que cada topònim tingui el seu passatge i cada llibre retrobi el lloc que l'ha inspirat. A

Narcís-Jordi Aragó, coeditor general conjuntament amb Mariàngela Vilallonga i, també amb ella, redactor del capítol del Gironès, li ha suposat continuar, actualitzar i eixamplar comarcament la seva *Guia literària de Girona*. El bisbalenc Xavier Cortadellas s'ha responsabilitzat del Baix Empordà, alhora que Jordi Pla ho feia de l'Alt Empordà. Narcís Figueras ha redactat des de Sils el quadern de bitàcola de la Selva, Margarida Casacuberta el de la Garrotxa, Jordi Mascarella el Ripollès, Sebastià Bosom la Cerdanya i Xavier Xargay el Pla de l'Estany. Per bé que quantitativament guanya el Gironès, les altres set comarques no li van pas a la saga, perquè totes tenen algun espai que ha aglutinat l'interès literari o algun autor que s'hi ha centrat profusament. Així, només hi ha hagut lloc per fer una llista de tots els escriptors de la

Fageda d'en Jordi o les «restauracions» literàries del monestir de Ripoll. En favor de la diversitat, ha calgut estar-se de caure massa sovint en la temptació Pla, per exemple, o en d'altres mirades destres que mereixen elles soles llibres sencers: Verdaguer a Ripoll o al Pla de l'Estany, Ruyra a Blanes, Fages de Climent a l'Alt Empordà, Joan Maragall per la Garrotxa o la Cerdanya, Guerau de Liost o Marià Manent al Montseny.

L'autolimitació temporal als segles XIX i XX deu haver estat provocada tant per no sobredimensionar l'Atles com perquè en aquests segles fa de més bon establir la boirosa ratlla del que és o no és literatura. La pauta d'inclusió dels textos ha estat la clara consciència literària des de la qual han estat escrits, i malgrat les reticències, expressades al pròleg, a incloure historia-

ADRIÀ, Ferran; SOLER, Juli; ADRIÀ, Albert. *El Bullí 1998-2002*. Barcelona: Ara Llibres, 2003. 496 p.

ALVARADO i COSTA, Joaquim. *El negoci del suro a l'Alt Empordà (s. XVIII-XIX)*. Palafrugell: Museu del Suro, 2002. 211 p.

AMADES, Joan. *Heràldica i toponímia. Orígens populars de Catalunya*. Tarragona: El Mèdol, 2003. 124 p.

ANGULO, Miguel. *Pirineus. 1.000 ascensions*. Donostia: Elkar, 2003. 322 p.

ARBONÈS, Jordi. *Girona. El pes de la metròpoli*. Barcelona: Flor del Vent, 2003. 191 p.

Àrea de Dret Civil [coord.]. *L'exercici de les competències sobre dret civil de Catalunya: materials de les Onzenes Jornades de Dret Català a Tossa*. València: Tirant lo Blanch, 2002. 631 p.

ARPAIA, Bruno. *L'última frontera*. Barcelona: Rosa dels Vents, 2003. 336 p.

AYENSA, Eusebi [traduccions]; ARUMÍ, Amèlia [il·lustracions]. «Planys grecs per la caiguda de la ciutat: commemoració del 550 aniversari de la caiguda de Constantinoble». Girona: *Senhal*, 75, 2003. 12 p.

BERTHELOT, Martine. *Ruta jueva. De Narbona a Girona*. Perpinyà / Girona: Sources, 2003. 232 p.

Bibliografia de la ciutat de Girona. Girona: Ajuntament, 2002. + CD-ROM.

BOADAS i RASET, Joan. *La muralla de Girona*. Girona: Ajuntament, 2002. 124 p.

BOHIGAS, Josep [et al.]. *El Cadaqués de Peter Hamden y Lanfranco Bombelli*. Girona: Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, 2002, 160 p.

dors, al capdavant –i feliçment– molts hi tenen entrada, si la seva prosa s'ho val. L'aplec, ampli i comprensiu, prescindeix de la llengua en què els textos han estat escrits i els cita en la llengua original o bé usa, si hi és, alguna traducció preexistent. De la mateixa manera i des dels mateixos principis, els diaris de viatges, les memòries o el periodisme també hi són recollits, partint de la base que la qualitat literària no depèn del grau de ficció o de la volatilitat del paper on s'ha publicat. D'altra banda, sovintegen les referències anteriors al XIX, escapades agraïdes al passat on es van originar temes i constants que els literats posteriors continuaren i transformaren. Les filiacions i influències entre autors, temàtiques i fins i tot adjectius (el Gironès ha estat sovint un paisatge «amable», la Selva una comarca «fina») van superposant-se a la nostra mirada com successives ulleres de lupa o de llarga vista que encara avui ens condicionen a l'hora de pensar el país. Com que molts espais gironins han estat vistos com a símbols de catalanitat, resulta molt interessant de resseguir els processos històrics de la seva creació literària des de la seva gènesi fins al tòpic, ja sigui el bressol de Catalunya per a Ripoll, el bucolisme de la Garrotxa o el gavadal d'essencialismes que acumula l'Empordà.

Però, llibre de llibres, aquest Atlas acaba essent sobretot una incitació a la lectura. Els fragments, que apareixen antològats, són un tast per ampliar-los a la bibliografia referenciada; també la demanen els cent cinquanta mapes i plànols en què hi ha marcats recorreguts literaris, ara anant de cacera amb Bertrana pels boscos d'Esparrà, adés passejant amb J. N. Santaculàlia al voltant del seu estany recreat. Davant del vertiginós ritme de les edicions actuals, tot just aparegut, a l'Atlas ja li caldria una addenda o, millor encara, una pàgina web per encabir-hi les novetats. És clar, ja no hi podrà sortir el recent llibre de Jordi Arbonès sobre Girona, o el Riudellots de la Selva intuït a cada pàgina del recull de contes *Canti d'agulles* de Lluís Muntada, ni la Tossa de Norman Lewis a *Foces del viejo mar*, ni el palamosí Mas Juny dels Sert que E. J. Baladía retrata a *Antes que el tiempo lo borre*, ni el Pontbou de Bruno Arpaia a *L'última frontera*, ni la saga rosíca d'*Els errors* de David Cirici. Essent com és aquest Atlas una gustosa i acolorida bossa de llamins, cent anys més són de mal esperar per disposar del volum corresponent al segle XXI.

Josep Pujol i Coll

Girona, records que tornen

VINYALS I COMAS, Joan.
Memòries d'un gironí.
Estudi introductori de Lluís Costa.
Col. Papers de Comunicació-2.
Col·legi de Periodistes de Catalunya,
Demarcació de Girona
Diputació de Girona, 2002.

Era cosa cantada que, tard o aviat, caldria fer una reedició de les *Memòries d'un gironí*. Aquesta obra, publicada l'any 1932, aplegava un mosaic d'imatges, vivències i records que el periodista Joan Vinyas i Comas havia extret de la Girona del seu temps –darrer terç del s. XIX fins a la II República–, entre els quals no faltaven descripcions del món periodístic gironí, les tertúlies, els personatges populars, les convulsions polítiques i les novetats que la tècnica i l'urbanisme anaven introduint a la ciutat de l'Onyar.

Un text d'aquestes característiques exigia, a hores d'ara, un homenatge al seu autor –barceloní d'origen però profundament gironí per arrelament– i, sobretot, una reedició, ja que eren molt pocs els exemplars localitzables de l'any 1932, i nombrosos els historiadors, estudiosos i erudits que en cercaven.

No passà desapercibuda la importància d'aquest llibre a l'historiador Lluís Costa, que ha investigat profundament el fenomen